

DOCTORAT

“Cultura i societat a l’Europa contemporània”

“Madeleine Carroll à Paris”

**Una *star* de Hollywood al servei de la
propaganda política i social**

M.Dolors Maset LLadó

Director: Àngel Quintana Morraja

Octubre 2011

ÍNDEX

PRESENTACIÓ.....	2
INTRODUCCIÓ	5
DOCUMENTACIÓ	
Metodologia	8
El resultat: Madeleine Carroll à Paris	10
HISTÒRIA D'UN PROGRAMA	
De la tensió social al guió radiofònic	13
Per què Madeleine Carroll?	16
Quan les <i>stars</i> de Hollywood surten de la pantalla i es comprometen políticament i socialment	26
Desenvolupament de les emissions i reaccions dels radiooients	31
LA RADIO, EL MITJÀ MÉS EFICAÇ?	45
EPÍLEG	49
BIBLIOGRAFIA	52

PRESENTACIÓ

L'octubre del 1987 moria a San Pedro de Alcántara (Màlaga) Madeleine Carroll.

El seu llegat el formaven alguns immobles, objectes personals i dues grans maletes amb fotografies, retalls de premsa i correspondència. Havien passat més de deu anys de la data de la seva mort quan se'm va presentar l'ocasió de poder donar una ullada al contingut de les maletes. Amb l'esperança de qui vol trobar testimonis de la intimitat de la *star* que va deixar la seva empremta al Passeig de la Fama de Hollywood, vaig intentar distingir entre tanta documentació alguna cosa que pogués satisfer la meva curiositat cinèfila o, més ben dit, mitòmana.

La decepció inicial, en no trobar res que s'acordés a les meves expectatives -a banda de les fotografies i premsa de l'època res més podia evocar el record com a actriu-, es va anar transformant en interès quan vaig poder llegir diferents fragments de cartes escollides a l'atzar entre un munt de papers desordenats.

Entre documentació bancària i cartes oficials, es podien endevinar també cartes d'amor i d'admiració. El que més sobtava però, era que n'hi havia moltes escrites en francès, s'hi esmentava un programa de ràdio i es parlava de soldats americans. Totes havien estat escrites entre el 1945 i 1946 i moltes conservaven el sobre amb el que havien estat enviades, constant a l'adreça "*Radiodiffusion Française*".

És en aquest moment quan desapareix la curiositat mitòmana i es substitueix per una mirada amb criteri més científic que intenta destriar el material per posar ordre i aconseguir respostes a les qüestions que va suscitant la lectura.

Així és com sorgeix la decisió de classificar, inventariar i documentar la correspondència de Madeleine Carroll i, comptant amb les directrius del Dr.Àngel Quintana, iniciar la recerca que ha portat a l'elaboració del present treball.

En aquest llarg recorregut, intermitent a causa de qüestions personals i laborals, he tingut ocasió de presentar algunes mostres del fruit que ha donat el treball d'investigació en el que intento contextualitzar i interpretar –des d'un punt de vista sociocultural- el que van representar en el seu moment les emissions del programa de ràdio *"Madeleine Carroll à Paris"*.

La participació en l'exposició *M'escriràs una carta?*, organitzada des del Museu d'Art de Girona, així com la col.laboració en el curs que se'n va derivar, em van permetre poder definir, d'una manera molt esquemàtica, la idea del tema que intentaria anar desenvolupant en la recerca posterior.¹

Més tard, l'any 2005, des del Museu del Cinema de Girona se'm va oferir la possibilitat de comissariar una exposició dedicada a aquesta actriu. En un principi es volia destacar la vinculació especial que va tenir durant molts anys amb la Costa Brava. La proposta, però, va anar en un altre sentit i, sense deixar de banda la relació de Madeleine Carroll amb el nostre país, es va incidir molt més en el paper que l'artista de Hollywood va tenir durant la II Guerra Mundial. Així, el febrer del 2006 es va inaugurar *Madeleine Carroll. Actriu*

¹ Exposició al Museu d'Art de Girona, del 27 de maig al 8 d'octubre del 2000. Redacció de l'article *Chère Mademoiselle* a Catàleg de l'Exposició **M'escriràs una carta?**, Museu d'Art, Girona, 2000, p.162-169. Participació en el curs del mateix títol amb la conferència *La carta i la funció social*, 24 d'octubre del 2000.

*compromesa*². Els mitjans de comunicació se'n varen fer ressó i l'exposició va ser a bastament comentada a nivell nacional.³

És potser aquest interès el que va acabar de confirmar que el tema que es presenta és important i mereix un estudi en profunditat que no s'escotarà en els límits d'aquest treball.

² Per al comissariat d'aquesta exposició vaig poder comptar amb la col.laboració de Montserrat Puigdevall i Dimitri Salmon. Per a la preparació del guió vaig consultar els fons de l'Inathèque de l' Institut National de l'Audiovisuel, de la Bibliothèque Nationale de France, la biblioteca del Centre Pompidou de Paris i la biblioteca de l'École des Hautes Études en Sciences Sociales. Com a complement de l'exposició es va editar un petit catàleg: Maset, D., Puigdevall, M., Salmon, D., **Madeleine Carroll. Actriu compromesa**, Museu del Cinema, Girona, 2006.

³ Es pot consultar dossier de premsa de l'exposició al Museu del Cinema-Fundació Tomàs Mallol.

INTRODUCCIÓ

El treball que es desenvolupa a continuació consta de dues parts ben diferenciades: la primera de classificació, inventari i documentació del material per a possibilitar la tasca posterior, que és la d'interpretació i contextualització d'aquest llegat.

La fase de catalogació és potser la menys lluida perquè els resultats són difícils de mostrar. A la nostra societat es tendeix a valorar poc el que no fa "aparador" i la indiferència vers el treball de base és actitud recurrent per part de l'administració i algunes institucions. El que és evident és que si no fos per aquesta feina d'arxiu i documentació seria impossible que alguns investigadors poguessin portar a terme la seva recerca o que alguns museus i centres culturals realitzessin certes exposicions.

Potser, una de les coses que ha fet més interessant el present treball de recerca és el recorregut per tot el procés, des de la troballa del material fins a la redacció dels resultats.

En una primera fase el que es va fer és separar l'arxiu en tres categories: fotografies, premsa i correspondència. Obviant les dues primeres, es passà a ordenar el que només era un munt de papers dispersos, intentant reunir els components de cadascuna de les cartes, adjudicant un número de registre a cada document, arribant gairebé als 800 exemplars i, a partir d'aquí, crear grups per remitent, procedència, temàtica o data, dotant al conjunt d'una seqüència cronològica.

El resultat és l'inventari que es mostra a continuació:

Núm. Registre	Descripció general del contingut
• Del 0001 al 0046	Cartes de Jean de Vogüé escrites entre 1938 i 1939. Bàsicament són cartes d'amor tot i que algunes d'elles fan referència a la situació internacional i als inicis de la II G.M.
• Del 0047 al 0107	Cartes de Richard de la Rozière 1939 - 1949 Evolució de la relació: d'amor a amistat. Emmarcades en el context del conflicte bèl·lic mundial.
• Del 0108 al 0180	Correspondència datada entre 1936 i 1945. Es tracta de cartes d'amor, d'admiració i d'agraïment per la intervenció en favor de la pau internacional.
• Del 0181 al 0446 *.....	Cartes enviades pels radiooients entre maig de 1945 i juliol de 1946. Són resultat de l'expectació que provocà l'emissió del programa "Madeleine Carroll à Paris" on , mitjançant la conversa entre dos personatges -la mateixa M.Carroll i Auguste-, s'intentava pal·liar l'efecte negatiu que havien provocat els americans sobre la població francesa després de l'alliberament de la França ocupada per l'exèrcit nazi. Són cartes molt personals en les que, a banda d'expressar l'admiració per la tasca portada a terme per M.Carroll, es demana ajut per a superar problemes individuals de diferent tipus.
• Del 0447 al 0507	Correspondència personal i institucional. Datada entre 1945 i 1949.

“Madeleine Carroll à Paris”

- Del 0508 al 0525 Correspondència personal i institucional.
Datada entre 1950 i 1959.
- Del 0526 al 0565 Correspondència personal.
Datada entre 1960 i 1986.
- Del 0566 al 0601 Correspondència sense data
- Del 0602 al 0606 Correspondència vària.
- Del 0607 al 0616 Cartes incompletes i fulls solts.
- Del 0617 al 0783 * “ Madeleine Carroll a Paris”

* El total de cartes conseqüència del programa “Madeleine Carroll à Paris” és de 433

DOCUMENTACIÓ

Metodologia

La tasca documental es realitza mitjançant un procés de caire tècnic que permet unificar els exemplars en un únic catàleg per a poder posteriorment discriminar-los emprant diferents tipus de cerca.

Pensant en quins podrien ser els interessos en les cerques futures, es va idear una fitxa que amb una senzilla aplicació informàtica permetés integrar el màxim d'informació possible.

Els camps a omplir per a cadascuna de les cartes es van ordenar de la forma següent:

- número de registre: correlatiu i únic. Diferencia els documents i permet localitzar-los.
- nom de l'objecte: estableix la tipologia (carta, tarja, fotografia....)
- autor: persona que signa, remitent (nom el màxim complet possible)
- ofici/professió: sempre que es pugui determinar des del contingut o per impressió en el document. Complementa la informació sobre l'autor.
- data: sempre que el document estigui datat, si no hi figura s'ha de fer constar "sense data"
- població: indica la procedència
- precisions a la població: indica província o departament

- presentació: descripció material del document (nombre de fulls, tipus de paper, sobre...)
- tècnica: tipus d'escriptura (manuscrit o mecanoscrit)
- llengua: idioma en què està redactat el document
- sèrie: adjudicació d'un concepte per a un nombre de documents que reuneixen unes característiques semblants i que interessa poder recuperar en grup
- contingut: resum, en català, dels aspectes més destacats de cada exemplar
- estat de conservació

El procés documental de la correspondència a data d'avui es troba en una fase intermèdia. S'ha atorgat número de registre a cada document i s'ha completat la fitxa de totes les cartes que corresponen a la sèrie "*Madeleine Carroll à Paris*" que és l'objecte de l'estudi i que són les que els oients del programa de ràdio varen enviar a Madeleine Carroll mentre varen durar les emissions.⁴

Així, doncs, després d'aquest treball de base, la capacitat de recuperar informació d'una forma conjunta possibilita la configuració d'un panorama que hagués estat invisible amb una lectura dispersa o puntual dels documents.

A partir d'aquí s'ha pogut esbrinar com es generen aquestes cartes de resposta a una emissió radiofònica i, incidint en aquest origen, determinar quin context va propiciar la idea d'un programa que s'ha comprovat va tenir una gran incidència social.

⁴ Vegeu documentació al volum "annex". Recull de totes les fitxes de les cartes que corresponen a la sèrie "*Madeleine Carroll à Paris*". La impressió, per raons de sostenibilitat, s'ha realitzat de forma consecutiva sense respectar l'estàndard de fitxa per pàgina que seria l'habitual.

El resultat: “Madeleine Carroll à Paris”

L'any 1945 la França ocupada per l'exercit alemany, a causa del conflicte bèl·lic que viu el món en aquell moment, és alliberada per les tropes americanes. La població francesa, dividida entre col·laboracionistes i resistents, veu com canvia l'uniforme dels militars que passegen pels carrers: ja no són els “boches” els que amb les seves veus, les seves armes i tot l'aparell nazi que els dona suport intimiden als civils, ara són aquells qui, havent desembarcat com a alliberadors, exerceixen sobre el terreny una conducta molt més típica de conqueridors i no de pacificadors.

Per a la gent és molt difícil fer concordar la imatge idealitzada del valent soldat americà que es desprèn de les pel·lícules “made in Hollywood” amb la visió diària dels components de l'exèrcit nord-americà que s'han instal·lat als seus pobles, als seus carrers i, fins i tot, a les seves cases i als que acusen de comportar-se indignament, mancats d'educació i demostrant poca sensibilitat vers una població que comença a aixecar el cap després d'haver estat un llarg període sota les urpes del III Reich. Aquest xoc, bàsicament cultural, porta novament a una divisió d'opinions entre els habitants francesos respecte a la permanència de les tropes americanes al país.

Per a solucionar aquest desconeixement i intentar pal·liar l'efecte negatiu que aquest tema exerceix sobre la població es presenta un projecte per a un programa de radio que seria emès per *Radiodiffusion Française* (emissora governamental) amb la col·laboració dels Serveis Americans d'Informació. Tot i les reserves que *a priori* mostren alguns directius, temorosos de la reacció del

públic, la perseverança de Roger Fèral⁵ en la idea li permet portar a terme el projecte i dirigir les emissions.

Per garantir l'èxit es pensa en Madeleine Carroll, actriu de nacionalitat americana amb reconeixement internacional, i que per la seva ascendència francesa per part de mare, es convertia en la persona idònia per a connectar de manera eficaç amb els radiooients francesos.

“Madeleine Carroll à Paris” comença a emetre's els diumenges a la tarda de maig a agost de 1945, reprenent-se l'emissió d'octubre de 1945 a gener de 1946. Durant aquests mesos el programa complirà amb escreix les expectatives dels seus creadors.

Madeleine Carroll, parlant amb coneixement de causa, aconsegueix arribar de manera “efectiva i afectiva” a gran part de la població. La recepció de cartes a l'emissora dirigides al programa es produeix de manera quasi immediata i es repeteix sistemàticament com a resposta a cadascuna de les emissions

La demanda del públic, indicador del ressò aconseguit, provocà una reposició del programa amb una nova tanda d'emissions.

“The spark plug in the machinery of better French-American relations in France today is the beautiful ex-movie star Madeleine Carroll. The French react violently against merrymaking, too-often drunken GI's. In turn, the GI's resent much that is French, and particularly the exchange rate.

Last May Miss Carroll, at the invitation of Radio Diffusion Nationale, stepped into the fray with a weekly radio program. It was worked wonders”⁶

⁵ Roger Fèral, redactor de *“Point de Vue”*, setmanari fundat el 1945 per als veterans de les *Forces Françaises Libres*. Avui dia la revista encara continua editant-se però és dedica bàsicament a informar sobre detalls de les famílies reials i altres personatges famosos.

⁶ EVANS, Joseph, *Madeleine's Greatest Role Wins the French People* a **Newsweek**, 1 d'octubre de 1945

Copsat el que és el context, la documentació ens obre un ventall de possibilitats cap a una recerca multidireccional amb la proposta de tractar diferents qüestions que s'apunten i es desenvolupen a continuació, però que, sens dubte, no esgoten el tema i que es podrien aprofundir i completar en un posterior treball de més abast.

- Com i qui pren la decisió de recórrer a un mitjà de comunicació de masses, la ràdio, per solucionar un problema social?
- Valoració de fins on arriba la influència del cinema de Hollywood en la població francesa , prenent com a exemple dos casos concrets: el desencís d'aquesta població, després de l'alliberament, en veure que els soldats americans no es corresponen a la imatge dels herois cinematogràfics propagada des de la gran pantalla i l'elecció d'una actriu reconeguda per a la conducció del programa radiofònic i assegurar-ne l'èxit.
- Com és la reacció del públic a la "visita" del mite repetida sistemàticament? O de com una estrella del cinema aconseguix entrar a cada casa un cop per setmana i parlar a la gent , de forma planera, dels temes que més preocupen en una situació extremadament complicada i provocar una resposta immediata per part dels radiooients adreçant-li cartes de temàtica variada i, fins i tot, confidencial.
- Possibilitat d'anàlisi d'un moment molt compromès de la història de França a través del relat de primera mà d'un nombre ingent de testimonis que, de forma espontània, expressen les seves vivències personals sense l'alteració que es produeix amb la perspectiva històrica quan es refereix, a posteriori, el record d'una experiència viscuda.

HISTÒRIA D'UN PROGRAMA

De la tensió social al quió radiofònic

Concebut i realitzat pels serveis de la ràdio governamental francesa (*Radiodiffusion Française*), supervisat per Roger Féral, exdirector de la revista “*Point de Vue*”, l’idea d’aquest programa era utilitzar el talent i el renom de Madeleine Carroll a França, per a convertir-la, en aquesta sèrie d'emissions, en amable ambaixadora de la població i les tropes americanes davant del poble francès.

L’operació era delicada. Els francesos patien encara cruelment les conseqüències inevitables de la guerra, i dirigien sovint els seus múltiples greuges contra les forces americanes estacionades a França.

La *Radiodiffusion Française* emprengué aquesta iniciativa amb algunes reserves doncs es temia tanmateix que un programa tan audaç no suscités greus dificultats i no aconseguís els resultats esperats. L’*United States Information Service* va confiar plenament en la capacitat de Roger Féral i la personalitat de Madeleine Carroll i van donar suport a aquesta iniciativa. Durant tot el curs de les emissions, Madeleine Carroll va estar en contacte continu amb William R. Tyler⁷, director del *United States Information Service* per

⁷ Va estar treballant durant la guerra a la *Office of War Information* (que havia substituït la precedent *Office of Facts and Figures* que dirigia Archibald McLeish) on es tractava de controlar qualsevol informació susceptible de ser filtrada per espies i sabotejadors i també fer comprendre a la població civil el que passava al font i perquè era necessària la intervenció. Des d’aquí es dominaven els mitjans de comunicació i es produïen programes especials de ràdio i tv, d’entreteniment o informació general. W. Tyler va passar després de l’alliberament a ser director del mateix servei a França.

tal d'estudiar els temes a tractar en els programes i la manera de presentar-los.

A la segona emissió del programa, la direcció de la *Radiodiffusion Française*, guanyada per l'habilitat i l'encant de la seva presentació, en va allargar la durada en cinc minuts, tot i que originalment només havia de ser d'un quart d'hora.

Madeleine Carroll i Raymond Cordy durant l'emissió del programa

L'esquema del programa era molt simple: representava una trobada (que en el primer capítol es produïa per atzar) entre Madeleine Carroll i Auguste. L'actriu es representava a ella mateixa en el paper d'estrella del cinema de fama internacional, amb domini de la llengua francesa, membre de la *US Red Cross* i col.laboradora del *United States Information Service*.

El personatge d'Auguste era interpretat per l'actor francès Raymond Cordy. Representava a un taxista, un vell amic de Madeleine, el típic home de carrer, divertit i remugaire. Cada setmana es trobava amb

la seva “gran amiga americana” i no podia resistir la temptació d’explicar-li els comentaris que sentia o llegia sobre els americans. Tocava, llavors, a la seva interlocutora refutar o explicar les raons, les causes i sovint la inexistència dels greuges enunciats.⁸

Alguna vegada –i es aquí on es palesa particularment la direcció d’aquesta producció- Madeleine Carroll demostrant una pretesa objectivitat, tan valorada per l’esperit crític francès, es feia ressò de les queixes d’Auguste contra certes incorreccions comeses pels soldats americans, i al seu torn adreçava una severa amonestació als seus compatriotes.⁹

“French on her mother’s side, English by birth, and American by naturalisation, Miss Carroll knows each country well and speaks both languages fluently. Her program, conducted entirely in French, written by a former French newspaperman, Roger Feral, has no propaganda tinge to frighten her listeners. Each program is a little drama, usually set in the home of Auguste, who in real life is a morose, handlebar-mustached Paris taxi driver and friend of Miss Carroll’s since the early ‘30s. Miss Carroll and Auguste thresh out such problems as de black market, mutual intolerance of customs and too much drinking”¹⁰

⁸ Vegeu a l’annex la còpia del guió (un dels pocs que es conserva complet) de l’emissió corresponent al 8 de desembre de 1945.

⁹ S’ha intentat recuperar alguna emissió del programa doncs es conserva una bobina a la Inathèque de l’ *Institut national de l’audiovisuel* a Paris però el seu estat de deteriorament no en permet la reproducció i s’està a l’espera d’una futura restauració. El llegat de Madeleine Carroll conté alguns guions incomplets de les emissions.

¹⁰ **Newsweek**, 1 d’octubre de 1945

Per què Madeleine Carroll?

Madeleine Carroll va néixer a Birmingham, Anglaterra, el 26 de febrer de 1906.

Poc temps després de descobrir la passió pel teatre a la universitat, Madeleine Carroll, que exercia de professora de francès, va viatjar a Londres a estudiar interpretació, obviant l'oposició familiar. El seu debut com a actriu professional en el teatre no es va fer esperar, i aviat rebé propostes per treballar en el cinema, en papers de protagonista, en nombroses produccions britàniques, que la convertiren en un rostre molt popular. El reconeixement internacional li arribà després de convertir-se en la primera de les rosses emblemàtiques d'Alfred Hitchcock a *The 39 steps* (1935) i a *The secret agent* (1936), que comportà el seu salt definitiu a Hollywood, on ja havia treballat el 1934 amb John Ford. Allà participa en grans produccions com *Lloyds of London* (1936), *The prisoner of Zenda* (1937), *Blockade* (1938) i protagonitzà, entre altres, *North West Mounted Police* (1940), *Virginia* (1941), *Bahama Passage* (1941) i *My favorite blonde* (1942). En aquesta etapa col·laborà també en programes de ràdio¹¹.

Tot i que el record d'aquesta actriu sigui més aviat escàs, cal tenir en compte que, en el seu moment, complia exactament totes les condicions del que avui coneixem com el *star system* americà. Les seves activitats a la vida pública i privada eren comentades a bastament a la premsa de tot tipus. Era el que es coneix avui com a “figura mediàtica” doncs a banda de la seva intervenció en les produccions de Hollywood, li agradava participar en tot tipus d'actes benèfics i solidaris i en altres que fins i tot es podrien qualificar de

¹¹ Va interpretar Jane Eyre en una emissió radiofònica dirigida per Orson Welles.

fort compromís per la seva voluntat de defensa democràtica i conscienciació social.

Aquestes qualitats i la seva ascendència francesa (filla d'Hélène Tuillon de Rosière), que li havia proporcionat un perfecte coneixement de la llengua i la cultura franceses, la convertien en la persona ideal per a portar a la pràctica el programa que havia ideat Roger Féral. Es podia comptar amb que l'actriu sabia desenvolupar un paper que no estava gens lluny de les seves pròpies conviccions, doncs fins i tot a la gran pantalla havia protagonitzat una pel·lícula, *Blockade* (1938) que en el seu moment va causar gran impacte i va ser condemnada a l'ostracisme per la seva càrrega ideològica acusant-la de ser un manifest descarat de recolzament a la causa republicana espanyola durant la contesa civil.

En aquesta producció l'actriu tornava a endinsar-se en un paper d'espia tal com havia fet a *The General died at dawn* (L.Milestone, 1936) i en el que el rerefons era la guerra civil a Xina; en aquesta segona ocasió, però, la motivació podia no venir només dels interessos artístics sinó també pels lligams que tenia amb el país que es trobava en aquells moments immers en la tragèdia de la guerra. Des de 1934 l'actriu i el seu marit, sir P.Astley, passaven llargues temporades a la costa catalana on el 1935 havien formalitzat la compra d'una propietat: és fàcil creure que la rebel·lió feixista hauria malbaratat la tranquil·litat d'un lloc on el matrimoni hi trobava repòs i on no podria tornar fins acabada la guerra.

D'altra banda, no són gens desestimables els paral·lelismes amb la vida privada de l'actriu que hom pot descobrir després del visionat fílmic. L'escena que recull el moment en que els nens de la població afectats per la fam, conseqüència directa del bloqueig a que està sotmesa la zona, s'acosten a l'espia Norma per a demanar-li almoïna i ella, incapaç de resistir-s'hi, acaba donant tot el que porta a sobre,

ofereix connexió directa amb les accions que un any més tard M.Carroll emprengué privadament en prendre les disposicions necessàries per a convertir una part d'una possessió als afores de Paris, el *Château de Saudreville*, en centre d'acolliment per a nens orfes i sense recursos i que, amb el desastre de la II Guerra Mundial, passarà a ser refugi per a molts infants víctimes innocents de les lluites en el seu territori.

Així mateix desperta l'atenció una darrera escena en que, com si d'una prefiguració es tractés, el corresponsal que cobreix la informació periodística del bloqueig al port, conversant amb Norma, evoca alguns dels indrets més bonics de la seva ciutat, Londres, imaginant com quedarien si allà s'hi produís una situació del tipus que estan vivint: la noia horroritzada intenta defugir tal visió. Uns anys més tard la ciutat de Londres serà fortament bombardejada per la *Luftwaffe* i una de les nombroses víctimes serà precisament la germana de Madeleine Carroll. A partir d'aquest moment l'actriu, aprofitant la imatge pública que s'havia creat gràcies a papers com aquest, que l'allunyaven de la rossa frívola d'opereta que també havia hagut d'interpretar, es dedicarà exclusivament a treballar des de l'*American Red Cross* i en combinació amb l'*United States Information Service* a favor de la pau, sacrificant temporalment la seva carrera artística que ja no va poder reprendre.

Certament, la Guerra Civil espanyola amb la seva lluita entre dues ideologies oposades com el feixisme i els principis de la revolució proletària semblava traslladar a petita escala els conflictes que s'estaven produint en l'àmbit internacional i això resultava molt atractiu per a un país que veia amb preocupació tant els èxits de Hitler i la seva política antisemita com l'entrada d'elements comunistes a la seva societat.

Madeleine Carroll i Henry Fonda en una escena de “Blockade”

Blockade nascuda en aquest context i amb la voluntat clara d'afavorir la imatge del bàndol republicà (tot i que alguns autors la qualifiquen de neutral) insertava en una història de ficció els elements necessaris per fer adonar-se a la societat civil americana de la significació de la pèrdua dels valors democràtics i la destrucció del poder legalment establert.

Si bé és veritat que el cinema de la Guerra Civil és en gran majoria propaganda directa i pertany a l'anomenat gènere documental, sorgit de la necessitat del moment, també existeix una certa tendència a la ficcionalització d'aquesta propaganda en la que es barregen ideologia i cinema d'evasió. *Blockade* n'és un exemple, però no l'únic. A banda d'aquesta pel·lícula se'n filmaren dues més, *The last train from Madrid* (J.Hogan, 1937) i *Love under fire* (G.Marshall, 1937), que plegades conformen el corpus de cinema comercial produït a Estats Units, juntament amb els famosos documentals *The spanish earth* (Joris Ivens, 1937) i *Heart of Spain* (Paul Strand-Leo Hurwitz, 1937), que té com a tema principal la Guerra Civil

espanyola malgrat que, des del govern es dictessin criteris seriosos de no-intervenció en el conflicte, fent costat als acords presos en diferents països europeus el 1936. És ben sabut que molts d'ells no els van respectar i van enviar el seu ajut a un o altre bàndol.

Madeleine Carroll, a banda de prestar el seu suport a l'exercit britànic, va començar a implicar-se activament treballant per a l' *United Seamen's Service*. El seu compromís era el de conscienciar a la gent sobre la situació dels que anomenava "els guerrers oblidats": es tractava dels mariners civils que tenien per missió abastir els vaixells de guerra de munició i aliment i que s'exposaven igualment al perill trobant-se enmig dels combats, sense que el seu esforç fos reconegut, quedant discriminats davant del prestigi dels "marines" de l'exèrcit.

És difícil discernir si aquesta activitat havia estat només una iniciativa pròpia o hi havia contribuït el fet de que l'aleshores el seu marit, l'actor Sterling Hayden, s'hagués allistat a la Marina uns mesos abans. Amb el nom de John Hamilton, per escapar de la publicitat, i amb el grau de capità se li va reconèixer l'èxit en operacions de rescat d'aviadors americans abatuts a la Costa Dàlmata .

Madeleine Carroll va destacar pel seu dinamisme i va rebre també encàrrecs de caràcter institucional que la van portar a visitar oficialment Canadà, acostant-se a les fàbriques d'armament o oferint conferències que ella mateixa redactava, per a demanar el suport a la causa aliada.

Madeleine Carroll amb les *American Red Cross Workers* (27 de febrer de 1944)

Com altres tants centenars de persones anònimes que voluntàriament van deixar les seves pròpies vides per, de manera altruista dedicar-se a atendre els més necessitats durant la guerra, l'any 1942 Madeleine Carroll –amb el nou cognom Hamilton i lliure dels compromisos de Hollywood- decidí posar-se al servei de l'*American Red Cross*. Va ser enviada a Europa i passà varis mesos als trens-hospital a Nàpols i a Foggia atenent als soldats ferits després de les batalles d'Anzio i Montecassino.

Els mitjans es van fer ressò de la seva tasca allunyada dels focus:

"Miss Carroll's war work is no passing fancy. She deserted Hollywood in 1942 to take a non paying job as entertainment head of the United Seamen's Service. A little more than a year later she quit to join the American Red Cross as a hospital aid. First in Africa, then in Italy, her job was to build morale. At 39, she was –and is- as beautiful, blond and glamorous as in Hollywood days. Morale-bolstered GI's lost little time in dubbing her "The Face and the Body", a little that has now grown to include "The Voice".

In October 1944, Miss Carroll moved into France with the Seventh Army and spent six backbreaking months on an ambulance train. For a minimum load of 400 patients, each one of whom considered it a personal insult if she didn't visit him,

she wrote letters, distributed candy, magazines, cigarettes, matches, and drinking water with a maximum six-hour layover between trips."¹²

"L'infermière Madeleine Carroll est à Paris depuis hier. Celle qui fut une des plus exquises vedettes de l'écran anglais, puis américain, a définitivement abandonné Hollywood et le cinéma (...) Elle est actuellement affectée aux trains sanitaires de la septième armée américaine et de la troisième armée française."¹³

Madeleine Carroll en un tren-hospital

I així se la va recordar encara anys després arran de la notícia de la seva mort.

"Miss Carroll became the first woman in the United States to volunteer for a new Red Cross program that enlisted women as nursing aides"¹⁴

Tot i que la seva era una tasca de base, la condició d'estrella cinematogràfica, malgrat el seu intent de preservar l'anonimat, la portà a relacionar-se amb personatges d'alt nivell de l'àmbit polític i militar esdevenint un enllaç molt valuós entre els diferents graus de

¹² **Newsweek**, 1 d'octubre de 1945

¹³ **France-Soir**, 5 de març de 1945

¹⁴ Jill Stewart, *Film Actress Madeleine Carroll Dies* a **Los Angeles Times**, 4 d'octubre del 1987

l'administració americana i també un pont excepcional per als contactes internacionals, sobretot en les relacions francoamericanes. S'ha pogut constatar mitjançant l'estudi de la seva correspondència que el tracte amb la cúpula militar anava més enllà de la simple comunicació oficial doncs es conserven alguns documents que ho demostren, destacant els que signa Dwight D.Eisenhower¹⁵ que va ser durant la II Guerra Mundial el comandant suprem de les tropes dels aliats al front occidental i que va organitzar el desembarcament de Normandia al 1944. Anys més tard es convertiria en president dels Estats Units.

“It was a real pleasure to help out anyone who is working so hard as are you in the interest of our soldiers. I was happy that were able to get you back to your hospital train on time”¹⁶

“I am truly sorry that I didn't have your suggestions before I started out. While I did touch upon the subject of Cooperation for Peace, I didn't emphasize it as much I easily could have. I am tremendously grateful to you for the trouble you took”¹⁷

Per això, no es poden considerar errònies les suposicions dels oients del programa *“Madeleine Carroll à Paris”* en atorgar-li un poder gairebé il·limitat quant a satisfer alguna de les seves necessitats. Pensar això potser és exagerat, però sí que és evident que la relació directa que mantenia amb l'Estat Major la capacitava per a intentar trobar solucions fora de l'abast de la majoria de la població.

D'altra banda, a França, a més de ser considerada una gran estrella cinematogràfica, també se la coneixia per algunes tasques que res tenien a veure amb la gran pantalla.

¹⁵ Algunes de les cartes estan signades de forma oficial com a Dwight D.Eisenhower i altres de manera informal com a “Ike” .

¹⁶ Carta de Dwight D.Eisenhower amb data 5 de desembre de 1944 (registre 459)

¹⁷ Carta de Dwight D.Eisenhower amb data 15 de juny de 1945 (registre 460)

El 1938 Madeleine Carroll va adquirir el *Château de Saudreville*, una gran propietat situada prop de Paris. Quan la guerra va començar a fer els seus estralls a Europa, l'actriu no va dubtar en convertir el que havia de ser la seva residència privada en lloc d'acollida per a les víctimes més desvalgudes, els nens orfes, els fills de presoners i els de famílies sense recursos. L'orfenat estava a càrrec de les monges de *Saint Vincent de Paul*, que van ser desallotjades juntament amb els nens pels nazis el 1941, podent tornar al cap de poc temps i quedant-s'hi fins al final de la guerra.

“Bonne “Dame de Saudreville”, grâce a vous, 320 enfants de France, cette France que vous aimez tant et dont vous êtes, vous doivent leur santé conservée – ils vous doivent bien plus: au milieu de la haine, vous avez rayonné la bonté.”¹⁸

Madeleine Carroll amb els refugiats als Château de Saudreville

Ella mateixa s'expressava amb aquestes paraules a la premsa, referint-se a l'acolliment dels infants a la seva propietat de França:

“I don't think we can understand what nervous strain the children in Europe have been living under. Three times these same children have been evacuated from

¹⁸ Carta de Soeur Therèse Carolus amb data 30 de desembre de 1944

Paris! The last time was when the Germans took over my house and the children had to be sent into inoccupied territory. I was so happy when a cable came from Mother Superior in charge of the children, saying the Germans were giving up the house and allowing them to come back"¹⁹

Tanmateix, sense voler treure mèrits a la generosa actitud de Madeleine Carroll vers els nens i nenes refugiats al *Château de Saudreville*, cal també deixar constància del tracte de favor que l'actriu obtenia de l'*American Red Cross* gràcies als seus contactes. Tal com s'ha esmentat anteriorment, això li donava unes prerrogatives que no sempre es van veure amb bons ulls i que varen ser criticades de forma pública i oficial.

"(...) with respect to the matter of condensed milk for Mrs.Madeleine Carroll Hamilton. Upon arrival of the milk consigned to Mr.Giblin, arrangements will be made for proper delivery. As a matter of personal opinion, it is unfortunate that individual exceptions such as this are made by the National Headquarters, for there are hundred of thousands of French children equally as deserving, whose families have contributed fully as much Mrs.Hamilton. I realize you have written Mr.Yates advising that it is contrary to general policy to attempt to meet requests of individuals for supplies, but is certainly places this office in a difficult position when similar and equally deserving cases mus be refferred to French agencies. May I suggest that future requests of this sort be referred to the directors concerned for whatever local action may taken"²⁰

A proposta d'André Malraux, l'aleshores Ministre d'Informació, Madeleine Carroll va ser nomenada "*Chevalier de la Légion*

¹⁹ Mayme Ober Pack, *War has changed Movie actress style of living. Madeleine Carroll practices personal economy to aid Refugee Children* a **The Buffalo Evening News**, 5 de setembre de 1941

²⁰ Washington, The National Archives and Records Administration (NARA), American Red Cross Records (1881-1982), France-War Relief Summary Report ARC Operations 6/1940-1946 (Record Group 3, Box 1353, code 942.08) chapter IV "Negotiations and Administration" p.102 citat per SALMON, Dimitri, *Le Saudreville de Madeleine Carroll (1938-1955)* a **Saudreville**, p.128 (inèdit)

d'Honneur" per decret del 18 de gener de 1946. Amb aquesta condecoració que li atorgava Charles De Gaulle en nom del Govern Francès, se li reconeixia la dedicació i l'èxit a l'àmbit de les relacions francoamericanes.

"Capitaine Madeleine Carroll a contribué avec une remarquable persévérance au rapprochement franco-américain. Dès 1940, elle s'est attachée aux États-Unis à expliquer à ses compatriotes l'effort français, travaillant ainsi à une meilleure compréhension entre nos deux pays. Comme membre de la Croix-Rouge américaine, elle a, pendant la campagne de France, prodigué ses soins aux blessés français. Dès l'armistice, la capitaine Madeleine Carroll, sur l'invitation du ministère de l'information, a entrepris une série d'émissions à la radio qui ont contribué puissamment à l'amélioration des rapports entre la population française et les troupes américaines. Grande amie de la France, imprégnée de culture et d'esprit français, elle a mis au service de l'amitié franco-américaine son intelligence et son rayonnement (...)"²¹

Quan les *stars* de Hollywood surten de la pantalla i es comprometen políticament i socialment

Repasant la trajectòria de Madeleine Carroll i valorant el seu pas d'estrella de la gran pantalla a abanderada de la causa democràtica, i en concret de la intervenció nord-americana durant la II Guerra Mundial, no es pot deixar de dedicar una reflexió a aquest fet que no va ser de cap manera singular.

Tot just començar la guerra a Europa, actors i actrius de Hollywood que tenien les seves arrels al vell continent se'n van fer ressò i

²¹ **Journal Officiel** de 24 de gener de 1946

començaren a participar en diverses campanyes de propaganda i ajut per combatre l'amenaça nazi. No era res nou, doncs alguns d'ells ja s'havien mobilitzat per ajudar a les víctimes de la Guerra Civil a Espanya.

Si les Brigades Internacionals havien canalitzat la col.laboració de qui volia intervenir d'una forma directa en la lluita a favor de la República espanyola, hi va haver una organització PLAN que s'encarregava de gestionar les aportacions que alguns dels personatges més influents del moment feien arribar.

El *Foster Parents Plan for Children in Spain* va aconseguir que alguns components del *star system* de Hollywood oferissin el seu ajut, amb el sistema de padrins-fillols, personalitzant les relacions i establint contacte directe amb els nens espanyols. Gary Cooper, Bob Hope, Groucho Marx... van ser alguns dels padrins d'aquesta organització que presidia Eleonor Roosevelt.²²

Si hi ha algú però, que malgrat les diferències, pugui comparar-se a Madeleine Carroll i les seves activitats durant la II Guerra Mundial és Marlene Dietrich. El paral·lelisme és evident, malgrat la diferència d'origen que marca un punt de partença contraposat però cap a la defensa d'objectius comuns.

Tant en un cas com en l'altre es tractava de dues actrius estrangeres arribades a Hollywood després d'obtenir l'èxit als seus països respectius i que aconseguirien la nacionalitat nord-americana amb pocs mesos de diferència. Activistes ambdues, Dietrich es va incorporar immediatament al Comité antinazi que encapçalaven Ernst Lubitsch i Billy Wilder.

²² *Foster Parents Plan for Children in Spain* va ser fundada el 1937 pel periodista britànic John Langdon-Davies per poder ajudar els nens abandonats pels carrers després de l'entrada de l'exèrcit feixista. En un primer moment la seu és a Puigcerdà però de seguida es trasllada a Londres, creant al mateix temps un Comité Americà per poder recaptar fons a Estats Units. En esclatar la II Guerra Mundial, PLAN amplia els seu camp d'acció a víctimes de qualsevol conflicte. HUETE MACHADO, Lola, *Padrinos de Hollywood*, **El País Semanal**, 18 de juny de 2006, p.23-28

El domini de la llengua francesa, a més de l'alemanya i l'anglesa, va fer que la *Office of War Information* li demanés emetre uns programes radiofònics en alemany i francès dirigits als països sotmesos a l'Eix. El 1943 es va enrolar a les forces armades amb el grau de capità i va ser enviada a actuar a les instal·lacions militars i als fronts d'Anglaterra, França, Nord d'Àfrica, Itàlia i Unió Soviètica. Tal com explica Romà Gubern, l'actriu va ser sàviament utilitzada per la propaganda aliada.²³ Tot això li seria reconegut més tard quan, acabada la guerra, va ser condecorada, com Madeleine Carroll, amb la Legió d'Honor francesa.²⁴

Durant la II Guerra Mundial van ser molts els “famosos” que en primera línia, o no, varen posicionar-se al costat de l'exèrcit americà donant-los suport en la “noble causa” d'anar a combatre el mal que assolava Europa, encarnat en el nazisme i feixisme alemany i italià i, més tard traslladat al Pacífic. La causa aliada es presentava de forma tan altruista que era gairebé impossible oposar-s'hi si el que es defensaven eren els principis democràtics.

Anys més tard però, durant les dècades dels 60 i 70, la visió que demostrava que el conflicte del Vietnam vulnerava els Drets Civils va fer que alguns actors i actrius²⁵ es posicionessin en contra de les accions de l'exèrcit americà amb un clamorós “no a la guerra” que

²³“Se la hizo entrar en el Paris liberado en la unidad del general De Gaulle; desde Anzio dio la primera noticia del desembarco en Normandia, durante una actuación ante las tropas; y el general Omar Bradley la destinó a la primera unidad americana que penetró en el territorio alemán” GUBERN, Romà, *De Weimar a Lili Marlen a Nosferatu*, num.7, octubre 1991, p.36-37

²⁴ També va rebre la medalla de la Llibertat d'Estats Units i una altra del Departament del Tresor per la seva dedicació a la venda de bons de guerra.

²⁵ L'abril de 1970 Fred Gardner va fundar el **FTA Tour** (“**Free The Army**”), al que es van apuntar Jane Fonda i Donald Shutherland. Consistia en una gira contra la guerra de Vietnam, seguint el camí encetat uns anys abans amb els concerts-protesta de Baez, Dylan, Hendrix..., i que volia contraposar-se a la gira a favor que portava a terme Bob Hope.

intentava convèncer tant a la societat civil com als soldats de l'equivocació que suposava una política tan ofensiva.²⁶

Si bé és cert que les protestes varen ser massives i amb orígens socialment diversos, una de les més emblemàtiques i que es vol destacar aquí pels punts de contacte amb el tema que es tracta, és el de l'actriu Jane Fonda.

Activista del moviment per als drets civils americans, va participar i es va expressar de forma explícita en campanyes a favor de la pau i totalment en contra del desplaçament de tropes. No va dubtar en traslladar-se al front i visitar tant als soldats d'un bàndol com de l'altre i va col.laborar en deu programes de ràdio on denunciava de forma radical als líders polítics i militars americans, qualificant-los de criminals de guerra. Algunes de les seves accions i declaracions varen ser fortament criticades. Si bé l'efecte propaganda va obtenir molts rèdits i van ser moltes les adhesions als moviments pacifistes, sobretot cap al final del conflicte, també va originar la pol.lèmica sobre la incidència en la moral de les famílies americanes que tenien algun dels seus membres al front. Fonda va reconèixer haver-se sentit utilitzada pels dos bàndols que varen fer ús de les seves paraules i la seva imatge, manipulant-ne el sentit, en la forma que més els convenia.

"I would like to say something, not just to Vietnam veterans in New England, but to men who were in Vietnam, who I hurt, or whose pain I caused to deepen because of things that I said or did. I was trying to help end the killing and the war, but there were times when I was thoughtless and careless about it and I'm very sorry that I hurt them. And I want to apologize to them and their families. [...] I will go to my grave regretting the photograph of me in an anti-aircraft gun, which looks like I was trying to shoot at American planes. It hurt so many soldiers. It galvanized such

²⁶ *Opposition to the U.S. involvement in the Vietnam War*, **Wikipedia, the free encyclopedia**, 2011, http://en.wikipedia.org/wiki/Opposition_to_the_Vietnam_War

hostility. It was the most horrible thing I could possibly have done. It was just thoughtless..."²⁷

Jane Fonda va utilitzar els mateixos mitjans i estratègies de Carroll i Dietrich però en el sentit contrari i això ha comportat que, malgrat la defensa aferrissada que ha fet dels drets civils americans, no hagi estat recompensada a tan alt nivell com ho foren les anteriors. D'altra banda també se l'ha acusat de servir-se d'una situació tràgica per a una promoció personal i artística.²⁸

Tanmateix, la controversia està assegurada i totes les intervencions de l'exercit americà fora del seu territori han provocat i provoquen encara sotracs a la societat, arribant també el ressò als cercles artístics de Hollywood i generant reaccions, a favor o en contra, que no passen desapercebudes per la repercussió mediàtica que suposen.

²⁷ *"Interview with Barbara Walters"*. UC Berkeley Library Sound Recording Project. 1988. Retrieved February 16, 2008 a *Jane Fonda*, **Wikipedia, the free encyclopedia**, 2011, http://en.wikipedia.org/wiki/Jane_Fonda#cite_note-40

²⁸ Jean-Luc Godard and Jean-Pierre Gorin (components del col·lectiu francès Dziga Vertov) critiquen a *Letter to Jane* (1972) l'actitud de Jane Fonda a la que consideren una burgesa intel·lectual que s'aprofita del conflicte bèl·lic per a un benefici propi.

Desenvolupament de les emissions i reaccions dels radiooients

Per a la primera de les emissions de *“Madeleine Carroll à Paris”*, el 6 de maig de 1945 es va triar justament una qüestió de forta actualitat en aquell moment: el del negoci amb les mercaderies americanes que els soldats cedien als francesos a preus desorbitats en el mercat negre (tot i ser considerat delicte en el codi militar).

A partir d'aquí les cartes del oients comencen a arribar: és evident que el tracte als presoners alemanys per part de les tropes americanes és el que preocupa més a l'opinió pública.²⁹ En aquestes cartes es deplora que els presoners estiguin més ben alimentats que la majoria dels francesos, que al mercat negre s'hi vengui el material requisat als alemanys i que potser havia estat robat primer a la població francesa. Els americans estipulen el preu i si no l'accepten destrueixen el material. Es crema la roba sense abans oferir-la a la població.

“Ils ont même sans l'offrir à personne, brûlé des quantités de linge et vêtements au lieu de les donner ou vendre, ces actes nous ont touché de pres, nous qui sommes privés de ces vêtements et linge depuis si longtemps”³⁰

“ces 25 millions de mètres de tissus avec quoi on pourrait habiller nos sinistrés, nos déportés, nos prisonniers, ils sont à nous! Ces fruits et légumes grâce auxquels tant d'enfants ne seraient peut-être pas morts cet hiver, c'est en –France qu'ils

²⁹ Aquest estudi es fa en base a les cartes conservades. Per referències podem deduir que podien haver sigut més de 500. Fins avui només se n'han localitzat 433.

³⁰ Carta signada G.Rousseau de 29 de juny de 1945 (registre 0198)

avaient poussé! Ce charbon dont l'absence a coûté la vie à tant de jeunes et de vieillards, c'étaient des mineurs français qui l'avaient retiré du sol de France!"³¹

"vendredi j'étais au Nans et vis, avec une centaine de personnes, un camion américain chargé de bananes dans lequel étaient tranquillement assis des boches³². Inutile vous dire que les français protestaient car il y a bien des chances que les bananes étant destinées aux allemands puisque vos compatriotes les nourrissaient d'oranges dont les jetaient ensuite les pelures à la tête de nos enfants lorsqu'on les amenaient en voiture faire de légères cornées"³³

És a Madeleine Carroll a qui toca donar resposta o explicació a aquests fets suposant que, si els americans han fet milers de kilòmetres per venir a combatre i morir per tal de destruir els mètodes nazis, no poden lluitar per un ideal i comportar-se de manera oposada. A més, des de la Convenció de Ginebra s'obliga a que els presoners han de ser alimentats com els propis soldats i és això el que fa Amèrica. Si els alemanys han renegat de la signatura del tractat, els americans no han de fer el mateix.

Els guions es van elaborant a mida que es van rebent cartes, doncs són l'indicador real del que més entorpeix les relacions francoamericanes. El tracte als presoners i el mercat negre continuaran essent tema recurrent en les emissions. El públic es fa sentir i exposa la decepció pel que ha vist o llegit a la premsa. És una mateixa oient qui fa arribar un retall de diari amb la notícia: *"Avant de quitter la France, des troupes américaines brûlent le matériel et les vivres qu'elles ne peuvent emporter!"*³⁴ A la sorpresa segueix la indignació doncs és difícil entendre que si la situació

³¹ Carta signada Jean Dujardin amb data 30 de juny de 1945 (registre 0199)

³² "boches" és com els francesos anomenen despectivament els alemanys

³³ Carta signada Letailleur amb data 23 de juliol de 1945 (registre 0236)

³⁴ Només es conserva el retall de diari sense cap referència. Adjunt a una carta datada 30 de juliol de 1945, s'ha de suposar que la notícia sigui anterior a aquesta data. (Núm.Registre 0243)

miserable del poble francès és ben coneguda per les autoritats militars aliades, es continuïn cremant els queviures.

A la catorzena emissió el guió inclourà explícitament aquest cas i es debatrà per antena. Auguste representarà que porta la notícia a Madeleine Carroll i aquesta, amb la resposta ben apresada, intentarà explicar al seu interlocutor, però amb un missatge dirigit als oients, quines són les raons que han portat a actuar d'aquesta manera defensant el que *a priori* semblava indefensable.

L'habilitat dels guionistes es fa ben palesa quan Madeleine Carroll contesta que ja havia tingut accés a la informació perquè alguns oients li havien fet arribar. Explica que des de que va saber d'aquest incident es va afanyar per obtenir informacions precises, un diari americà ha fet una investigació i l'Estat Major també. S'han enviat oficials al lloc, amb altres oficials de col.laboració francesos, per saber el que ha passat exactament, perquè es ben evident que mai s'ha donat ordre de destruir allò que pogués ser útil als francesos. La conclusió que se'n fa és que hi ha hagut una malinterpretació dels fets, s'ha publicat en un diari i altres ho han reproduït.

L'actitud conciliadora de Madeleine Carroll vol fer entendre que abans d'abandonar definitivament un camp, cada unitat, seguint el reglament, ha de cremar el que és inutilitzable, o susceptible d'estar infectat, tant pel que fa als vestits com als aliments que poden estar en males condicions o els medicaments caducats. Finalment, la raó que s'imposa és la de que molts diaris es fan ressò de rumors i no de fets contrastats. La pol.lèmica s'escampa a través de les ones i la veu dels oients ressona, metafòricament, als estudis de l'emissora francesa. Mentre, hi ha qui es mostra molt escèptic per les explicacions que ha donat l'actriu

“Alors vous permettrez a une certaine partie de français, comme moi, qui sont très sceptiques quant aux excuses que vous cherchez a vos braves compatriotes, pour la façon dont ils se comportent, et qui les placent en mauvaise posture...”³⁵

Altres recriminen la seva excessiva severitat amb les tropes americanes

“Les circonstances nées du fait de la guerre excusent bien des choses. Et nous aurions tort de trop vous jeter la pierre. Nous n’avons pas été nous non plus, toujours irréprochables.(...) Toutes les troupes ont leurs defaillances”³⁶

De tota manera, Madeleine Carroll animarà sempre als oients a que li facin arribar les seves queixes o les notícies que tinguin de fets reprobables i imputables als soldats americans. Es compromet a investigar qualsevol d’aquestes accions arribant, si cal, a les més altes instàncies.

S’ha volgut incidir especialment en aquest tema perquè és un dels més comentats a la correspondència i perquè es podria dir que és encara actualitat. L’exèrcit dels Estats Units ha intervingut i continua intervenint amb operacions especials en països arreu del món. És difícil saber quina és la situació real a cada país. Els *media* ens transmeten en titulars l’èxit o fracàs d’algunes missions, però molt més escadusserament l’opinió que en té la població civil dels països afectats. És la microhistòria la que pot donar la visió complementària dels grans esdeveniments i és per això que des d’aquest treball se’n fa defensa obstinada. Malauradament, no de tots els conflictes en podem tenir una documentació amb el testimoni directe que permeti fer una radiografia excepcional dels dies que seguiren a un fet tan

³⁵ Carta signada L.Durand amb data 13 de juliol de 1945 (registre 0218)

³⁶ Carta sense signar amb data 7 de juliol de 1945 (registre 215)

remarcable dins la història contemporània com és el de l'alliberament de França per part dels aliats.

“C'est l'Amerique qui nous traite comme pays conquis et songe à son expansion mondiale plus qu'à sauvegarder la liberté des peuples pour laquelle elle s'est, soi-disant, mise en guerre (...) Nous n'avons aucune envie d'être colonisés, nous sommes un peuple libre et notre histoire est trop belle pour accepter la servitude économique parce-que vous donnez des chewing-gum à nos enfants”³⁷

Tornant al discurs de la temàtica continguda en la correspondència, a banda de les cartes que incideixen en els casos de tracte de favor envers els presoners alemanys, es pot dir que es tremendament variada i que s'hi poden trobar descripcions de les realitats més punyents fins a assumptes de caire banal, passant per les reaccions a favor i en contra del comportament i l'estada dels G.I. a França.³⁸

S'ha de lamentar no haver pogut escoltar cap de les gravacions que es conserven a la *Inathèque* de l'*Institut National de l'Audiovisuel* a Paris, doncs segurament donarien la clau per entendre com al cap de poques emissions Madeleine Carroll havia pogut fidelitzar a nombrosos oients i havia sabut transmetre la confiança necessària perquè el seu públic li enviés per escrit les seva particular visió de la situació o li expliqués els seus problemes més íntims.

És evident que la gent tenia ganes d'explicar el que havia sofert durant la guerra, els anys d'ocupació o fins i tot l'experiència de la deportació.

“ Permettez-vous à un jeune Français, de retour du Pays des Monstres de vous raconter son odyssée? Je l'espere.

³⁷ Carta signada Jean Dujardin amb data 30 de juny de 1945 (registre 0199)

³⁸ G.I. són les sigles de "Government Issue" i és un terme que descriu als membres de les forces armades d'Estats Units, els seus elements o equips. Els francesos es referien familiarment als soldats americans amb aquesta abreviatura.

Deporté en Allemagne le 18 Mars 1943, j'ai été libéré le 10 Avril 1945 par vos Compatriotes, nos Amis Américains. (...) Malheureusement l'examen medical que j'ai subi à mon retour en France n'a pas été des plus favorables. Pensez donc, durant 25 mois les Boches m'ont contraint de travailler dans une Poudrerie, et mon état de santé est loin d'être satisfaisant."³⁹

"J'ai un ami mort après d'atroces souffrances au camp de Bukenal, son fils 20 ans en est revenu poitrinaire les seins meurtris par les coups de batons. Un autre avec qui j'avais fait de la résistance (parent d'un grand nom de France fusilé par les allemands) déporté a Muthausen, souffrant des mauvais traitements reçus fut envoyé a la chambre a gaz et au four crematoire le 9 mars. Son camarade emmené avec lui, revenait y a peu a vu des compagnons dévorés par des chiens et qu'on les obligeait a regarder ce spectacle. Un autre prisonnier etait forcé d'enterrer vivants des juifs et des enfants et si l'un d'eux avait un mouvement de recul pour cette horrible besogne on les precipitait dans la fosse. Un jeune juif fils d'une de mes amies doit me venir voire pour me dire ses 2 ans d'incroyables souffrances et tout ceci c'est seulement dans mon entourage!"⁴⁰ (sic)

"Ont –ils si facilement oublié les souffrances infligées à nos malheureux deportés, la sinistre Gestapo et les tortures inhumaines qu'elle faisait subir à nos vaillants patriotes, les milliers de Français fusillés contre toute justice?"⁴¹

"Deux membres de ma famille ont hebergé un aviateur pendant plusieurs jours, et une mauvaise langue les a denoncés. Mon oncle à été au camp de Buchenvald et ma tante au camp de Ravensbrük, ils sont revenus tous les 2, mais ma tante est alitée car elle a les 2 jambes atrophiées. Malheureusement pendant leur detention des gens on été assez machants pour devaster leur petit pavillon"⁴²

Els oients es desfogaven i Madeleine Carroll va esdevenir la receptora ideal per a depositar també totes les esperances dels que en un moment de tanta necessitat esperaven trobar solució per a la seva situació de penúria. Peticions de tota mena, medicaments, menjar, roba,..... arribaven a l'emissora i es pot constatar que l'actriu,

³⁹ Carta signada Marcel Faure amb data 25 de juny de 1945 (registre 0194)

⁴⁰ Carta signada Letailleur amb data 23 de juliol de 1945 (registre 236)

⁴¹ Carta signada Marcel amb data 1 de juliol de 1945 (registre 0200)

⁴² Carta signada Micheline Maillard amb data 23 de novembre de 1945 (registre 293)

amb la seva xarxa de contactes, feia el que podia per satisfer-les, doncs algunes cartes agraeixen la recepció del material que els ha aconseguit i enviat.

“Ma petite Bernadette étant malade et ne pouvant me procurer de *Lugocalcium*, je viens vers vous Mademoiselle, sachant par votre voix à la radio que vous vous occupez beaucoup des enfants de France si toutefois ce n'était abuser de votre grande bonté. Pourriez-vous me procurer ce médicament s.v.p ?”⁴³

“Tout ces details pour vous dire que vû mon état de santé je ne digere presque plus rien sauf une chose du the, (...) mais hélas nous n'en trouvons plus. Il y en a parait-il au marché noir, mais notre petit budget nous l'interdit (...)”⁴⁴

“Connaissant votre grand dévouement à toutes les causes, je viens implorer votre aide pour une soeur que la guerre a durement éprouvée. (...) se trouve à nouveau sans travail, dans un pays où il n'y a aucune ressource, et malade, dut subir une tres grave operation. (...) elle se trouve complètement dénuée. Il lui faudrait un manteau noir de préférence, ou de couleur foncé, mannequin 46, long suffisamment,-car elle ne porte pas la robe courte- puis une jupe ou une robe même taille.(...) Elle me disait, sur sa dernière lettre ne pouvoir sortir par la froid, faute du manteau qui lui est indispensable”⁴⁵

“Quelle joie j'ai eu en vous lisant, c'est tellement gentil à vous qui avez tellement à faire de m'avoir répondu.

Ecoutez, Miss Carroll, il y a dans ma maison un petit enfant, un petit garçon de deux ans qui vient d'être recueilli par les grands parents (...) et il est sans chemise, sans lainage, sans culotte, enfin il n'a plus rien sauf ce qu'il a sur lui e qui es en fort piteux état.

Dites, dans vos vestiaires americains vous ne pourrez pas trouver de quoi aider les grands parents ci le véter? Nous cherchons, nous les voisins à gâter ce gosse, mais vous savez qu'on ne peut rien trouver à acheter dans les magasins sans bon d'habillement”⁴⁶

⁴³ Carta signada Suzanne Dudognon amb data 2 de juliol de 1945 (registre 0208)

⁴⁴ Carta signada Madame Griet amb data 27 de desembre de 1945. Al final de la carta una anotació de Madeleine Carroll “*send a packet tea*” (registre 0338)

⁴⁵ Carta signada M.Drouard amb data 10 de gener de 1946 (registre 0357)

⁴⁶ Carta signada G.Nouveau amb data 24 de desembre de 1945 (registre 0333)

"J'ai 21 ans, ma jeunesse a déjà été malheureuse à cause de la guerre –je ne voudrais pas la voir finir dans un hôpital-.

Je vous demande de me renseigner comment je pourrais être transféré en Amérique, je sais que l'Amérique accueille les grands blessés français, si vous pourriez faire les démarches car je n'ai aucune relations officielles. Voici la description de ma blessure. Destruction de l'étage moyen de la face –amputation des maxillaires supérieures et inférieures, du nez, du palais et d'une partie du menton- comme vous le voyez je suis terriblement mutilé, j'ai déjà perdu 21 kgs.depuis ma blessure."⁴⁷

Entre el ventall de temes esmentats n'hi també un altre que destaca percentualment i és el que fa referència a les relacions entre els soldats americans i les dones franceses. Diferents descriptors es podrien aplicar als impulsos que generaren aquests contactes: amor, seducció, sexe, solitud, enyorança... Cadascun dels casos es dona en especials circumstàncies i es fa difícil generalitzar quan les particularitats imprimeixen un caràcter únic a aquests intercanvis emocionals que també les dones franceses s'afanyaren a explicar a Madeleine Carroll, gairebé sempre, empeses per l'esperança, a la recerca de consol o solució.

"Dear Miss you told last week "Mesdemoiselles" forget you GI's. Miss Carroll I have already written to you there I was asking you to tell me how long I must expect a letter from the States, you answered me a pretty letter saying "about four weeks". More than four weeks are passed now and I have not got anything from the man I love, and I am sure that I will never be able to forget him. What is happened I don't know like he asked me to do I write him every week, and I have not got any answer. No Miss Carroll some girls will be able to forget their GI, but some others will not."⁴⁸

⁴⁷ Carta signada Daniel Hoing amb data 18 de gener de 1946 (registre 0367)

⁴⁸ Carta signada Yvonne Chandru amb data 21 de gener de 1946 (registre 0375)

Potser no cal dubtar d'alguns testimonis que asseguruen haver-se enamorat, estat correspostes i, en circumstàncies tan especials, abans que el soldat fos mobilitzat novament, haver-se promès amb la intenció de casar-se un cop acabada la guerra al Pacífic. La majoria de les noies que escriuen al programa demanen ajut a Madeleine Carroll perquè no saben com podran obtenir un visat per viatjar fins a Amèrica o bé perquè han perdut el contacte amb el seu promès sense saber exactament quina ha estat la nova destinació.

"(...) étant seule au monde vous comprendrez mieux mon ardent désir d'être marié à celui que j'aime puisque j'ai trouvé en lui tous les sentiments que sont susceptibles de faire mon bonheur: il est tres doux, aime la vie de famille est très affectueux et possède une nature tres droite, jusqu'à present il a toujours agi loyalement a vis de moi et n'a jamais changé d'idees"⁴⁹

"Je viens d'apprendre , que mon fiancé le Sergent Mashtare qui était à Munich et allait revenir en France en permission dans ma famille, a été rappelé fortuitement. Je n'ai plus de nouvelles de lui –je comprends que vous puissiez penser à une banale rupture, mais les circonstances mêmes qui entourent ce brusque silence semblent anormales. Aussi vous m'obligeriez énormément si vous vouliez bien m'indiquer où il me serait possible d'adresser pour obtenir l'adresse exacte de son père (...)"⁵⁰

Però, com s'ha apuntat abans, els casos són únics i es presenten històries semblants amb variants específiques que atorguen a cada carta una categoria dramàtica singular.

Els exemples més colpidors els tenim no només en les noies que no poden assumir que hagin estat seduïdes i abandonades per l'home que elles havien cregut sincer quan declarava el seu amor incondicional, sinó en les que la relació no va quedar només en un

⁴⁹ Carta signada Marguerite Dezon amb data 23 de gener de 1946 (registre 0387)

⁵⁰ Carta signada Micheline Poulette amb data 13 de desembre de 1945 (registre 0317)

mer intercanvi de promeses i s'adonen d'un embaràs no desitjat per cap de les dues bandes.

Les reaccions per part dels soldats americans davant dels fets consumats també són diverses i hi ha qui amb noblesa accepta la novetat perquè la considera fruit de l'estimació i es prepara per a poder emprendre una nova vida intentant legalitzar la situació al més aviat possible.

"Je vous disais sur ma première lettre que mon mari avait envoyé ces fameux papiers voilà plus de trois mois j'attends leur retour avec la plus vive impatience, car sans eux je ne puis absolument rien faire, ni obtenir mon passeport français ni le visa d'entrée américain. Et si par hasard j'avais une place sur un bateau, je ne pourrais quand même pas partir. A l'Ambassade ou je suis de nouveau allée, il m'a été dit que certains papiers restaient 6 à 7 mois avant d'être renvoyés à Paris, ce qui m'a laissée bien perplexe et désespérée. Surtout qu'il m'a été dit plusieurs fois qu'on n'acceptait pas sur les bateaux les femmes ayant plus de 6 mois de grossesse"⁵¹

Altres, però, escullen el camí més ràpid, la fugida, sense paraules, potser per por a una responsabilitat per a la que no estan preparats, o perquè ja estan casats o compromesos amb una dona americana a qui estimen i no estan disposats a sacrificar per una relació ocasional, moltes vegades provocada pel desig d'afecte quan es senten sols i allunyats de la pròpia família.

"L'année dernière au mois de septembre j'ai connu un soldat américain. J'ai mis au monde une petite fille et je suis seule avec cette petite poupée. Je travaille mais je ne gagne pas suffisamment pour élever ma petite fille tout est tellement cher et n'ayant pas voulu l'abandonner je ne sait plus quoi devenir, j'ai appris que ce soldat etais parti, disparu."⁵²

⁵¹ Carta signada R.Johnson amb data 10 de desembre de 1945 (registre 0311)

⁵² Carta signada Marie-Louise Cluzel amb data 11 de gener de 1946 (registre 0359)

Algunes oients expressen però el seu desencís i dolor en sentir-se menyspreades, tractades com dones fàcils⁵³, quan, sempre segons el seu testimoni, s'havien ofert a l'home que els agradava i a qui creien estimar. El requeriment d'una prova de paternitat demostra el que pot arribar a pensar l'home amb el que s'han relacionat i això les porta a demanar a Madeleine Carroll l'ajut per a poder demostrar la seva honradesa o bé per a contactar amb els superiors immediats del soldat i poder informar d'una conducta tan poc honesta d'un membre de l'exèrcit americà.

(...) j'attends un bébé dont il est le papa, pour la fin d'octobre. Au début, quand je le lui ai appris, il ne changeait pas d'idée et voulait toujours se marier. (...) L'armistice est venu et a partir de ce moment il a changé d'attitude du tout au tout. Et tres brutalement la veille de l'armistice il m'a signifié qu'il ne voulait pas se marier avec moi, n'ayant aucune preuve que l'enfant était à lui. Vous dire le chagrin que j'ai ressenti par ses soupçons et son manque de confiance en moi. Peut-être, à la naissance, si par une prise de sang, la preuve lui est donné que le bébé est à lui, il voudrà bien se marier et que c'était une chose qui se faisait couramment en Amérique m'a-t-il dit. Est-ce vrai? Pourriez vous me le confirmer? Et puis, il est parti. Depuis, je n'en ai jamais eu de nouvelles que par ses chefs que j'ai mis au courant de cette situation. Ils m'ont écrit que ma lettre a été prise en consideration, et que le soldat avait été interrogé, mais que lui ne parlerait pas sans être pourvu d'un avocat"⁵⁴

El que és cert és que fruit de totes aquestes relacions van néixer un gran nombre de nadons que varen empitjorar la situació de moltes dones, ja difícil en les circumstàncies de postguerra, que no podien fer-se càrrec de les criatures i que suplicaven ajut a la "fada" de la ràdio que semblava poder resoldre els problemes de tanta gent.

⁵³ És sabut que la prostitució augmenta en temps crítics i això va succeir també a França i a Itàlia durant aquests anys, essent els principals clients dels bordells els soldats americans.

⁵⁴ Carta signada Paulette Maumenée amb data 5 d'agost de 1945 (registre 0259)

"(...) il me semble que'en vous racontant mes peines je me soulagerais car je sais que vous êtes tres bonne pour les français. J'étais fiancée a un soldat américain en qui j'avais mis toute ma confiance et mon amour et il est parti avec son régiment.

Je dois vous dire que je vais avoir un bébé de lui au mois d'octobre prochain, il connaît ma situation et m'a envoyé quatre gentilles lettres à ce sujet disant qu'il m'épouserait que les papiers étaient a Paris et depuis 1 mois je suis sans nouvelles.

Pourriez-vous me donner un conseil, j'ai 23 ans, je suis seule dans la vie ayant perdu mes parents tres jeunes, je me suis placée dans une maison et ne gagne que 600 par mois, ja ne sais ce que je vais devenir lorsque le bébé sera naît."⁵⁵

Hi ha però qui ha volgut teoritzar sobre el significat de totes aquestes relacions adjudicant un rerefons ideològic al comportament del soldats americans vers les dones franceses. Segons Mary Lou Roberts, al darrere de l'objectiu inicial de la missió americana a França, que era la d'eradicar el nazisme i el feixisme, també hi havia una motivació ideològica, la de que Estats Units assumís el rol de dirigent mundial i protegís a Europa del comunisme. Les relacions íntimes dels militars americans amb dones franceses haurien contribuït a l'èxit de les ambicions imperialistes dels Estats Units.⁵⁶

L'alliberament de França s'hauria presentat també a l'exèrcit americà com la possibilitat d'una aventura eròtica, reforçada per la imatge que els GI podien tenir de les dones franceses com a objectes sexuals i fins i tot considerat "botí de guerra", en contraposició a les

⁵⁵ Carta signada Marcelle Jonas amb data 28 de juny de 1945 amb nota manuscrita de M.Carroll "attend bébé". (registre 0196)

⁵⁶ "As the GI's conquered Normandy in the summer of 1944, they pursued their fantasies of having sex with French women. Such eròtic contacts –including heterosexual sex, prostitution and rape- soon became the focus of conflicte and debate between the US military and French oficials. As these debates occurred in newspapers and oficial correspondence, they anchored larger struggles for authority, including the breath of US political power in Europe, and its moral role as a new global leader. Sex became a vital transfer point for the exercise of –and resistance to- an American bid for dominance on the European continent" ROBERTS, Mary Louise, *La photo du GI viril: genre et photojournalisme en France à la Libération* a **Le Mouvement Social**, núm.219-220, Les Editions de l'Atelier, France, 2007, p.37-56

dones americanes que gaudien ja d'un cert grau d'independència i emancipació gràcies a les seves reivindicacions.

Si, a grans trets, no es pot negar que en l'afany de defensar la democràcia, sigui durant la II Guerra Mundial o en conflictes posteriors, els Estats Units han deixat entreveure un esperit colonitzador disfressat d'alliberador, reduir un tema tan complexe com el de les relacions humanes a una qüestió político-ideològica o de gènere és simplificar en excés.

Els soldats americans no varen actuar com un sol home, seduïnt dones franceses, seguint un programa establert, sinó que en la majoria dels casos, com es demostra a la documentació, varen actuar com a "homes" i es varen deixar portar, com fan la majoria de les persones, per l'emoció, el sexe, l'amor, demostrant les seves virtuts i les seves febleses i actuant segons el grau de responsabilitat o irresponsabilitat de cadascun d'ells..

Tot i que a la correspondència que analitzem no es parla mai explícitament de casos de violació (reconèixer-ho seria sens dubte massa dolorós) sinó de seducció, hi ha estudis que demostren que van ser nombroses les violacions de dones franceses per part de soldats americans.

El més difícil és precisar-ne el nombre exacte, o aproximat, doncs l'estudi es fa a partir de les sentències de condemna conservades als arxius. Això vol dir que només es recullen els casos que varen arribar a judici, que no són tots els denunciats, i que només un nombre molt minse d'afectades (es suposa que podria ser un 5%)

arribaren a fer-ho. Segons aquest càlcul s'ha pogut deduir que la quantitat de violacions podria aproximar-se a les 2 500.⁵⁷

⁵⁷ LILLY, J.Robert, **La Face cachée des GI's : les viols commis par des soldats américains en France, en Angleterre et en Allemagne pendant la Seconde Guerre mondiale(1942-1945)**, Payot, Paris, 2003, p. 154

LA RÀDIO: EL MITJÀ MÉS EFICAÇ?

És ben sabut per tothom que els mitjans de comunicació han estat sempre en el punt de mira de qualsevol política de govern, ja sigui amb l'objectiu de controlar-los o de servir-se'n per a influir en l'opinió de la societat.

Avui dia es pot comprovar la gran pressió mediàtica generada a partir dels mitjans tradicionals com premsa, ràdio i televisió i els sorgits de les noves tecnologies, internet, xarxes socials....

El cinema potser mereix un tractament a part doncs la majoria de les vegades el missatge ha d'arribar a través de la ficcionalitat dificultant la recepció més directa i massiva dels altres mitjans. S'han de considerar però les excepcions i justament va ser en el període d'entreguerres i també durant el conflicte de la II Guerra Mundial, quan les produccions de propaganda política i patriòtica van tenir un relleu molt destacat. A favor i en contra, del franquisme, del nazisme, del feixisme, directors, guionistes, actors i actrius varen posar-se al servei de la propaganda que més els convenia.

S'ha comentat el cas de *Blockade* on havia participat Madeleine Carroll, però els exemples són tants que és agosarat fins i tot intentar fer-ne un repàs.⁵⁸

Reprenent el fil inicial, cal incidir doncs en que els mitjans per excel·lència eren la premsa, la ràdio i el cinema (aquest darrer el descartem pel cost i durada de producció que restaven eficàcia quan es desitjaven uns resultats ràpids).

⁵⁸ Interessantíssims són els exemples de Leni Riefenstahl amb els seus acurats documentals sobre el partit nazi a Alemanya i de Frank Capra i la sèrie *Why we fight?* on amb la col·laboració d'alguns directors consagrats de la ficció de Hollywood, es volia explicar la ideologia i els valors que empenyien el poble nord-americà a defensar militarment el model democràtic.

La premsa va ser, i és encara, un bon transmissor de propaganda, però exigeix certes condicions que limiten la seva difusió: en períodes de carència econòmica no tothom pot assumir el cost diari de la informació i també s'ha de comptar que els índexs més baixos d'alfabetització no permetien fer arribar el missatge d'una forma tan generalitzada com ho faria la ràdio.

Per això, la ràdio és el mitjà que es va triar per a intentar resoldre la tibantor de les relacions francoamericanes en territori francès. Segurament no es va tractar d'una elecció casual sinó que els directors del programa sabien que l'emissió radiofònica permet una bona connexió i comunicació entre l'emissor i el col·lectiu d'oients. Per aconseguir l'eficàcia, cal també saber trobar l'equilibri entre el llenguatge semàntic i l'estètic que integrats conformen el llenguatge radiofònic. Aquesta polisèmia de l'acte comunicatiu té com a resultat un doble caràcter: la funció d'informar i provocar un moviment afectiu.

Per a que es doni aquesta dualitat però cal emprar unes eines que ho possibilitin: el text i el so. El guió radiofònic es presenta com la base del relat i de l'acte, és la transcripció verbal i esquemàtica del text, la representació escrita de la imatge auditiva. La veu, però, és la que imprimeix el ritme, l'harmonia, la que interpreta el text sonor verbal.

Quan la combinació d'aquests components és l'adequada es produeix el fenomen de la visualització de les veus per part dels radiooients que pel tracte quotidià acaben essent familiars i convertint-se en "persones" ben conegudes i no només en veus conegudes d'éssers desconeguts. Això produeix una atenuació de la separació entre emissor i receptor amb efectes d'empatia i identificació, fent que d'alguna manera l'oient converteixi en referent a l'emissor, atorgant-li unes determinades característiques de personalitat i una imatge concreta, els atributs psicològics i físics que

normalment definirien la imatge d'una persona coneguda o una amistat.

Aquest discurs bàsic i teòric sobre la comunicació radiofònica té en les emissions del programa *“Madeleine Carroll à Paris”* la seva manifestació paradigmàtica, sobretot perquè la correspondència rebuda permet analitzar el resultat afectiu i empàtic del públic. Són majoria les cartes en que els oients tracten a Madeleine Carroll com una amiga, i explícitament li manifesten que la veuen com a tal, i per això s'atreveixen a confiar-li les seves opinions més sinceres i els seus problemes més íntims.

Poc sabien els radiooients del programa que darrere d'aquesta posada en escena hi havia tot un engranatge al servei d'una intenció ideològica i propagandista. Tant França com Estats Units havien utilitzat a bastament aquest mitjà per arribar a la població . El general De Gaulle, des del servei francès de la BBC, havia pogut entrar els vespres a cada casa francesa durant els anys de guerra, arengant o consolant, fins a considerar-ho com una forma de governar el país des de l'exili.⁵⁹

A l'altra banda de l'Atlàntic també el president Roosevelt utilitzava la ràdio per a transmetre la seva proposta ideològica. Mitjançant el que es va anomenar *“fireside chats”* , perquè volien representar les reflexions que es feia en veu alta el President tot assegut al costat de la llar de foc, es dirigia al seu públic amb l'objectiu de conscienciar al país del gran paper que li tocava jugar en el context mundial.⁶⁰

⁵⁹ “la France libre n'a d'existence aux yeux des Français que par la vertu de la radio” declaració del General De Gaulle. ASSOULINE, Pierre, *La guerre des ondes* a **L'Histoire**, num.129, France, janvier 1990, p.116

⁶⁰ “Roosevelt s'ha d'entendre, finalment, com un actor privilegiat dels esdeveniments excepcionals que vivia el país, però també com un símptoma, com una manifestació del que la societat nord-americana –o una part d'aquesta societat- entenia que era el seu país i el

És per això, que tant d'una banda com de l'altra es va optar per una mesura tan ràpida i eficaç amb l'esperança de poder redreçar unes relacions socials que feien perillar els interessos polítics franco-americsans. L'ànsia de poder controlar la política europea des de l'altre costat de l'Atlàntic mantenia en alerta al nou president d'Estats Units, Harry Truman, que temia que les crítiques creixents dels francesos vers les tropes americanes instal·lades al seu territori impedissin portar a terme el seu pla “colonialista”.

De la seva part el govern francès veia perillar les aportacions que s'esperaven del Pla Marshall que volia “ajudar” els països més devastats per la guerra a recuperar la pròpia economia i resoldre un dels problemes més greus com era l'escassetat d'aliment.

Madeleine Carroll i el seu programa varen aconseguir suavitzar les friccions existents entre les dues parts aplicant el seu lema de “*se connaître pour se comprendre*”, modificant la percepció de la població que feia arribar les seves cartes a l'emissora, constatant que si a l'inici el percentatge de queixes era d'un 50%, al final del programa havia disminuït fins al 10%, aconseguint el seu objectiu principal.

paper que aquest país desenvolupava o havia de desenvolupat en el context mundial”
GIRONA, Ramon, **We why fight de Frank Capra : el cinema al servei de la causa aliada**,
Valencia , Ediciones de la Filmoteca (Instituto Valenciano de Cinematografía Ricardo Muñoz
Suay), 2009

EPÍLEG

Segurament, si és tractés d'un altre tipus de treball de recerca, el que aquí s'escauria és un apartat amb les conclusions obtingudes després d'haver realitzat aquest estudi. En aquest cas, però, ho trobo inapropiat doncs el que s'ha fet és treure a la llum uns documents inèdits i contextualitzar-los, obrint una via de recerca que va molt més enllà del que fins aquí s'ha exposat.

Com apuntava a la introducció, la gestió de la documentació comporta un treball d'arxiu important i que caldria continuar amb la redacció de les fitxes de les cartes que no corresponen a la sèrie “*Madeleine Carroll à Paris*”, que són les que aquí s'han pres com a objecte d'estudi. Això ens donaria una visió més àmplia del compromís de l'actriu amb el govern nord-americà al que, de manera força explícita, va representar en una situació complicada a nivell internacional.

El grau de consciència que tingués sobre el paper que li va tocar o va voler representar queda per determinar i potser la clau podria trobar-se en la correspondència restant de la mateixa època.

Per això, espero poder continuar amb la recerca, ampliant molt més les referències al marc polític i social, tant a França com a Estats Units, que és el que va fer que es pensés en un programa de ràdio com a mesura per alleugerir una tensió que anava *in crescendo* posant en perill les relacions internacionals.

Les cites intertextuals, directes dels documents, m'han semblat la millor manera d'exemplificar el tipus de comunicació que es va assolir i com va ser el contacte entre l'emissor i els receptors.

Aquesta bidimensionalitat ens la donen d'una banda els guions que es conserven i, de l'altra, els mateixos oients que aporten en les seves cartes cites del que s'havia dit en programes anteriors, de manera que, a part de les seves pròpies paraules hi trobem també reflectides les que pronunciava Madeleine Carroll durant les emissions.

Si la part que fa referència al marc històric, i també la que té a veure amb la capacitat de comunicació, són temes molt interessants per continuar treballant, també ho és el que incideix en la conversió del mite cinematogràfic a figura real, i això tant és vàlid en el cas de l'actriu que interactua amb els oients, com la del soldat que del cel.luoide passa als Champs Elysées, mostrant la cara humana del personatge, amb els seus defectes i virtuts.

Espero que es pugui valorar aquest treball com un avenç esquemàtic del que podria ser un estudi més ampli i ambiciós, que aportí més dades per al millor coneixement de la història i la cultura contemporànies.

Aprofito per fer palès el meu agraïment a la família Domènech-Ponsatí que des de l'inici varen confiar en mi i m'han permès treballar sense condicions amb el material. També al Dr. Àngel Quintana que va saber intuir ja des del principi les possibilitats d'investigació i m'ha encoratjat sempre a tirar endavant la recerca. També haig d'estar agraïda al personal acadèmic i administratiu de la Facultat de Lletres, i especialment al Servei de Biblioteca de la UdG, que m'han ajudat a formar-me en l'àmbit acadèmic i laboral. Agraïxo a la Direcció del Museu d'Art i el Museu del Cinema que em van oferir participar en els seus projectes expositius i als

treballadors de la Fundació Museu del Cinema que m’han mostrat sempre un suport incondicional.

Faig extensiu l’agraïment a Dimitri Salmon, investigador incansable, amb el que he pogut intercanviar troballes sobre Madeleine Carroll. Finalment, també, a tantes altres persones, família i majoritàriament amistats, que al llarg d’aquest temps o en moments puntuals m’han fet costat i m’han aconsellat, sobretot a la Montse Puigdevall i a la Chantal Caballeria que encara avui continuen essent per a mi un puntal per tirar endavant i seguir treballant en aquest estudi.

BIBLIOGRAFIA

ALBERT, Pierre, TUDESQ, André-Jean, **Historia de la radio y la televisión**, F.C.E, Mèxic, 2001

ASSOULINE, Pierre, *La guerre des ondes a* **L'Histoire**, num.129, France, janvier 1990, p.110-119

AZÉMA, J.P., BÉDARIDA, F.(dir.) **La France des années noires.De l'Occupation à la Liberation**, Vol.II, Seuil, Paris, 1993

BALIO, Tino, *Grand design : Hollywoodas a modern business enterprise: 1930-1939 a* **History of the american cinema**, New York, Charles Scribner's sons , 1993 vol.V, p. 64-72

BALSEBRE, Armand, **El lenguaje radiofónico**, Càtedra, Madrid, 2004

BLACK, Gregory D., **Hollywoodcensurado**, Cambridge University Press, Madrid, 1998

BLACK, Gregory D., KOPPEs, Clayton R., **Hollywoodgoes to war : how politics, profits, and propaganda shaped World War II movies**, Berkeley : University of California Press, cop. 1987

CASAS, Quim, *Belicismo y pacifismo a 16 ó 24 imágenes por segundo a* **Nosferatu**, nº7, San Sebastián, octubre 1991, p.4-11

CAZENEUVE,Jean, **Sociología de la radio-televisión**, Paidós, Buenos Aires, 1967

CRUELLS, Magí, *El cinema documental sobre les Brigades Internacionals durant la Guerra Civil espanyola (1936-1939)*, a **Guerra Cinema i Societat**, Filmhistoria, Vol.III, N° 1-2, Barcelona 1993, p. 221-230

DALLOZ, Jacques, **La France de la Libération (1944-1946)**, P:U:F, Que sais-je?, Paris, 1991, p.40-79

DEL AMO, Alfonso (ed.), **Catálogo general del cine de la Guerra Civil**, Cátedra, Madrid, 1936, p.171

DUMONT, Hervé, William **Dieterle. Antifascismo y compromiso romántico**, Festival Internacional de Cine de San Sebastián-Filmoteca Española, San Sebastián-Madrid, 1994

DUVAL, René, **Histoire de la Radio en France**, Alain Moreau, Paris, 1979, p.359

ECK, Hélène,(dir.), **La guerre des ondes**, Armand Colin, Paris, 1985, p.126-149

EVANS, Joseph, *Madeleine's Greatest Role Wins the French People* a **Newsweek**, 1 d'octubre de 1945

FERRO, Marc, **Cinéma et Histoire**, Gallimard, Paris, 1993

FICHOU, Jean Pierre, **La civilisation américaine**, P.U.F, Que sais-je?, Paris, 1987

FOOTITT, Hilary, *Meeting Private Ryan: les soldats américains et les Français au cours de la libération de la France* a **Les médias et la Liberation en Europe 1945-2005**, Les Médias en actes Ina-L'Harmattan, Paris, 2006, p.223-236

GIRONA, Ramon, **El Cinema de propaganda als EUA** Barcelona, UOC, 2010

GIRONA, Ramon, **We why fight de Frank Capra : el cinema al servei de la causa aliada**, Valencia , Ediciones de la Filmoteca (Instituto Valenciano de Cinematografía Ricardo Muñoz Suay), 2009

GUBERN, Romà, *De Weimar a Lili Marlen a Nosferatu*, num.7, San Sebastián, octubre 1991, p.36-37

HAMDORF, Wolfgang Martin, *Film y propaganda en la Guerra Civil española* a YRAOLA, Aitor (comp.), **Historia Contemporánea de España y Cine**, UAM, Madrid, 1997, p.85-106

HUETE MACHADO, Lola, *Padrinos de Hol-lywood*, **El Pais Semanal**, 18 de juny de 2006, p.23-28

ICART, Roger, *Quand le cinéma allemand occupait les écrans français*, **Cahiers de la Cinémathèque** núm.55/56, Institut Jean Vigo, Perpignan, desembre 1991, p.13-16

LAGNY, Michele, **Cine e Historia**, Bosch, Barcelona, 1997

LAWRENCE, Pierrette, **Madeleine Carroll à Paris**, United States Information Service, Paris, 1945 (inèdit)

LILLY, J.Robert, **La Face cachée des GI's : les viols commis par des soldats américains en France, en Angleterre et en Allemagne pendant la Seconde Guerre mondiale(1942-1945)**, Payot, Paris, 2003

MASET, Dolors, *Chère Mademoiselle a M'escriuràs una carta?*, Museu d'Art, Girona, 2000, p.162-169

MASET, Dolors, PUIGDEVALL, Montserrat, SALMON, Dimitri., **Madeleine Carroll. Actriu compromesa**, Museu del Cinema, Girona, 2006

NEVE, Brian, **Film and Politics in America, a social tradition**, London, 1992, p.1-5

OMS, Marcel, La Guerre d'Espagne revisitée a "Cinéma et Histoire autour de Marc Ferro" a **CinémaAction**, n° 65, France, 1992

QUIROGA, Luis M., *Incidencia del cine de ficción estadounidense en las mentalidades durante la IIG.M.* a **Guerra Cinema i Societat**, Filmhistoria, Vol.III, N° 1-2, Barcelona 1993

ROBERTS, Mary Louise, *La photo du GI viril: genre et photojournalisme en France à la Libération* a **Le Mouvement Social**, núm.219-220, Les Editions de l'Atelier, France, 2007, p.37-56

ROBERTS, Mary Louise, *Notes. De quelques synthèses récentes sur l'histoire des femmes européennes: coup d'oeil sur un domaine nouveau* a **Clio,Histoires, Femmes et Sociétés**, France, 2008, p.267-276

ROCH, Edmon, *Cinema bèl.lic als Estats Units. El cinema, una arma per a la guerra* a **Guerra Cinema i Societat**, Filmhistoria, Vol.III, N° 1-2, Barcelona 1993, p.135-142

SALMON, Dimitri, *Le Saudreville de Madeleine Carroll (1938-1955)* a **Saudreville**, (inèdit)

SANCHEZ, Inmaculada, *"L'Espagne vivra" un ejemplo de documental francés en la guerra civil española*, a **Guerra Cinema i Societat**, Filmhistoria, Vol.III, N° 1-2, Barcelona 1993, p.271-278

TORREIRO Mirito, *Hollywooden guerra*, a **Nosferatu**, n°7, San Sebastián, octubre 1991, p.22-31

TOULARD, Jean, *Souvenirs d'un cinéophile albigeois en culottes courtes*, **Cahiers de la Cinémathèque** núm.55/56, Institut Jean Vigo, Perpignan, desembre 1991, p.13-16

VAUGHN, Stephen, *Ronald Reagan, Warner Bros., and military preparedness, 1937-1945*, a **Guerra Cinema i Societat**, Filmhistoria, Vol.III, Nº 1-2, Barcelona 1993, p.165-171

WALSH, Frank, **Sin and Censorship. The Catholic Church and the Motion Picture Industry**, Estats Units, 1996, p.156-162

Workers at war. Madeleine Carroll a Time, 12 març 1945, p.22